

Beste lezer,

Hoe maakbaar is de wereld en het leven? En welke rol spelen daarbij technologische ontwikkelingen? In het bijzonder de nieuwste revolutie: kunstmatige intelligentie. Studiekring Nooit Geweten ging over dit thema in gesprek. Verder in deze nieuwsbrief:

- * **Erkenning voor Studiekringen50plus**
 - * **Regiodagen 2024: rijke oogst aan ervaringen**
 - * **Theatercolleges: leerzame uitjes**
 - * **Cor Snijders: waar is de kabel van de laptop**
 - * **Kennismaking met Carli Gispen-Vos**
 - * **Bonus: de voorgangers van BBB (presentatie in studiekring)**
-

Uit Studiekring Nooit Geweten (Boxmeer)

Discussie over hoop, grenzen en gevaren van vooruitgang

door Marco van de Plasse

Hoe maakbaar is alles? Hoe maakbaar zijn wij als soort, als mensen van de toekomst. En moeten we alle technologische innovaties inzake die maakbaarheid wel willen, of kunnen we ze toch niet tegenhouden?

De presentatie over dit thema hield onze studiekring in de vorm van een gerichte discussie.

Mede om die reden kregen we van te voren diverse stellingen toegemailed met een persoonlijk accent. Zoals: wat doet deze snel veranderende wereld met jou als mens?

Wat houdt KI (kunstmatige intelligentie) eigenlijk in en vind jij het een ramp of een zegen? Zou jij je eigen dna willen laten onderzoeken op mogelijke ziektes of mankementen in de toekomst? En heb jij ervaringen met mensen die bepaalde lichaamseigen zaken – oogleden, buik, borsten, etcetera - aan hun lijf hebben laten veranderen?

Muts op, sjaal om: gaat de maakbaarheid zover dat ze er warmpjes bijstaat?

In de uiteindelijke bespreking kwamen verschillende gezichtspunten naar voren. Twee ervan intrigeerden.

Uitvinding van de atoombom

De wens om vernieuwingen uit of door te voeren begint vaak met een oprecht wetenschappelijk motief om dingen te verbeteren. Op zich lijkt er ook niets verkeerd aan het uitvorsen of bepaalde zaken gemakkelijker, veiliger of duurzamer gemaakt kunnen worden. Wel kom je al gauw bij vervolgvragen, die ingewikkelder zijn. Hoe kun je, bijvoorbeeld, die vernieuwingen beschermen tegen allerlei vormen van misbruik? De geschiedenis leert immers dat dit gemakkelijk kan gebeuren.

Zo hadden de strategische uitvindingen die aan het eind van de Tweede Wereldoorlog hebben geleid tot de atoombom, in eerste instantie een veel milder en ander doel dan de vernietigende toepassing die ze teweeg hebben gebracht.

En in beginsel is er ook niets mis, wanneer je als wetenschapper probeert om (erfelijke) ziektes bij mensen tegen te gaan en om hen levenslang gezonder en lichamelijk sterker te laten zijn. Maar op het moment dat een biotechbedrijf gaat beloven dat ze ons met behulp van de nieuwste genetische technieken een perfect nageslacht kunnen bezorgen, moet je op je hoede zijn. En meer dan dat. Want kan en mag dit überhaupt? Moet je als aanstaande ouders zoiets willen? Wat houdt die zogeheten 'perfectie' allemaal in? Etcetera, etcetera.

Bijzondere stilte

Dat (wellicht) wetenschappelijk goedbedoelde motief heeft absoluut zijn keerzijden. Spiritueel, ethisch en ook esthetisch. En als je nog wat dieper nadenkt over die door zo'n technisch bedrijf voorspelde optimale gezondheid en lichaamsbouw van toekomstige 'superbaby's', kun je ook wel verzinnen dat er eigenlijk een veel zwaarder motief is dat telt bij allerlei voor mensen zogenaamd gewenste of onontkoombare innovaties: geld!

Alleen *money makes more, of takes more*. Kijk maar eens naar de bekendste toekomstverslinder van deze tijd: big tech-icoon, Trump(op)volger, ruimteveroveraar, zelfrijdende autobouwer en X-twitteraar Elon Musk! Zijn banksaldo's - en inmiddels ook onverholten politieke manipulaties en ambities - zeggen genoeg.

Het slot van de groepsdiscussie kreeg nog een verrassend einde, toen een gerenommeerd wetenschapper werd aangehaald uit een artikel over die perfect maakbare mens: "Onzin, het is allemaal volslagen onzin, boerenbedrog, pure volksverlakkerij". Echte wetenschap houdt gelukkig de rug kaarsrecht en de mening heel oprecht. Vervolgens viel er een bijzondere stilte in het studiezaaltje. En die bleek - onverwachts - ineens heel goed maakbaar.

Betekenisvolle activiteit

Studiekringen50plus gestegen op ladder sociale initiatieven

In alle stilte heeft het Platform Studiekringen50plus met succes een 'examen' afgelegd voor een belangrijke erkenning. De koepel van op dit moment 128 studiekeringen is opnieuw geslaagd voor opname van de studiekeringen in de landelijke databank van erkende sociale initiatieven. De erkenning ("Goed onderbouwd") geeft Studiekringen50plus een stevige status naar andere organisaties en overheden. Dat draagt bij aan de zichtbaarheid en bekendheid en komt van pas bij de ambitie om van betekenis te zijn voor zoveel mogelijk ouderen.

Het begeerde stempel van Movisie

De databank is die van [Movisie](#), het landelijke kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken, (deels) gefinancierd door het ministerie van WVS. Movisie onderhoudt deze databank met sociale initiatieven die voldoen aan de daarvoor geldende kwaliteitsvereisten. Een onafhankelijke Erkenningscommissie, bestaande uit hoogleraren/docenten van universiteiten en hogescholen en ervaren praktijkvertegenwoordigers, doet de beoordeling van aanvragen en verleent de erkenning.

Het zal de meeste studiekringdeelnemers vermoedelijk weinig zeggen, stellen voorzitter Wim Heijser en Yvonne Sinkeldam, adviseur van de bibliotheekorganisatie Rijnbrink en al ruim tien jaar betrokken bij Studiekringen50plus. “Het directe belang voor de individuele studiekringer lijkt niet groot, maar de erkenning geeft aan dat je als enthousiast lid je tijd investeert in een goed onderbouwde en betekenisvolle activiteit”, zeggen Wim en Yvonne. “De erkenning geeft aan dat studiekringen belangrijk en werkzaam zijn om de geest actief te houden en het hart jong.”

Wim Heijser

Focus op wat ouderen wél kunnen

Studiekringen50plus was sinds 2019 al bij Movisie geregistreerd met een erkenning op het laagste niveau. Deze erkenning ging vijf jaar mee, vorig jaar kreeg het Platform de uitnodiging een verlenging aan te vragen. Daarbij liet Movisie weten dat Studiekringen50plus mogelijk in aanmerking kwam voor een erkenning op een niveau hoger.

Daar gingen Wim en Yvonne voor. Het betekende rond de zomer een stevige inspanning om een dik pak papier met grondige beschrijvingen van de studiekringen in te dienen. Eind vorig jaar kwam het bericht dat de

Erkenningscommissie onze aanvraag positief beoordeeld heeft. Uit de beoordeling: *De commissie vindt Studiekringen50plus een, door z'n eenvoud, goed uit te voeren interventie. De commissie heeft waardering voor de positieve insteek van Studiekringen50plus, met z'n focus op dat wat ouderen nog wél kunnen. Verder verwacht de commissie dat deelname een grote positieve impact kan hebben voor individuele deelnemers.*

Yvonne Sinkeldam

Ook dit predicaat is vijf jaar geldig, vertellen Wim en Yvonne. “We hebben niet alleen de beschrijving grondig herzien, maar moesten ook een procesevaluatie indienen waarin de studiekringaanpak staat beschreven en geëvalueerd wordt hoe die de afgelopen tijd heeft gewerkt. Voor de procesevaluatie heeft het Platform onder andere gebruik gemaakt van ervaringen die zijn gedeeld op de regiodagen, waaronder de reacties die de deelnemers van tevoren op een vragenformulier hadden ingevuld. Deze respons en de terugkoppeling die we hebben gekregen van de begeleiders van de bibliotheken

vormden de basis voor de beschrijving van de praktijk van onze kringen en hoe deze ervaren worden.

Belang kringen onomstotelijk

Naast de genoemde opsteker voor de individuele kringdeelnemers (goede tijdsinvestering) is de erkenning ook winst voor het streven om studiekringen bij zoveel mogelijk vijftigplussers onder de aandacht te brengen. Yvonne: “Het vergroot de zichtbaarheid van Studiekringen50plus en geeft onomstotelijk het belang van de studiekring aan. Dat is inspirerend om nieuwe kringen te starten en stakeholders uit te leggen dat je als bibliotheek of welzijnsinstelling bezig bent met initiëren, faciliteren en borgen van een als goed onderbouwd beoordeeld initiatief.”

Ook het Platform spint hier garen bij, zegt Wim. Wanneer je alles “netjes op moet schrijven” dwingt dat je ertoe weer eens even heel goed stil te staan bij wat je doet in studiekringen, hoe en waarom. Dat helpt het Platform bij zijn opgave om het aantal kringen uit te breiden en om kennisdeling en uitwisseling tussen studiekringen te bevorderen. Daarnaast proberen we in aanmerking te komen voor nieuwe geldbronnen en daarbij helpt de erkenning in de gesprekken die we met overheden en partners voeren.”

Het was een hele klus, zeggen Wim en Yvonne, maar wat overheerst is het resultaat. En, zeggen ze, “daar zijn we eerlijk gezegd best wel een beetje trots op”.

Leorzame avondjes uit

Podcastmakers veroveren podia, theaters blij met colleges

door Evert Kooij

Colleges van bekende Nederlanders en opiniemakers zijn niet meer weg te denken uit de theaterprogrammeringen. De voorstellingen zijn vaak verbonden met podcasts. Het groeiende genre voorziet in een behoefte, uitverkochte zalen zijn meer regel dan uitzondering.

Beatrice de Graaf voor een volle zaal (beeld: Universiteit van Nederland)

Bezoekers van theatercolleges weten wat ze krijgen: je koopt doorgaans een ticket voor voorstellingen van mensen die je kent uit de media. Het is weer eens wat anders dan een ontmoeting met de spreker(s) vanaf de bank. Er zijn regisseurs aan te pas gekomen om aan de lezingen aan te kleden met showelementen.

Astronaut André Kuipers was de eerste die tien jaar geleden met colleges het theater in ging. Historicus Maarten van Rossem volgde vrij snel en staat al jarenlang vele avonden per jaar op een podium. Hoe groot de zalen ook zijn, zijn lezingen zijn altijd uitverkocht. Theaterproducenten zagen in dit succes een nieuwe theatertak. Schrijver Geert Mak, historicus Beatrice de Graaf, journalist Teun van de Keuken, arts Marcel Levi, professor Erik Scherder en het echtpaar Eva Hoeke en Marcel van Roosmalen: wie kun je niet boeken?

Afgelopen maanden had bijna elk theater een of meer colleges over de Amerikaanse presidentsverkiezing. Charles Groenhuijzen, Bernard Hammelburg, Laila Frank, Willem Post en Raymond Mens reisden heel wat steden af.

Podium voor schrijvers

Voor schrijvers is het theater een dankbaar podium om eigen werk onder de aandacht te brengen. Roxanne van Ieperen maakte tournees over haar essay *Eigen Welzijn Eerst* en het boek *Het Hoge Nest*. De Vlaamse auteur Griet op de Beeck is deze maand begonnen aan tournee over de zoektocht in haar leven die in haar boeken een prominente rol speelt.

Dat vooral podcastmakers het land in trekken is te verklaren door een doorgaans hechte band tussen de makers en geïnteresseerd en betrokken publiek. Luisteraars willen de sprekers graag inlevende lijve zien en als het even kan vragen stellen in het afsluitende vragenrondeje. Of in de foyer napraten met bezoekers die met dezelfde interesse zijn gekomen.

De oorlog in Oekraïne is een thema dat al bijna drie jaar uitverkochte theaters oplevert. Zoals de theaterversie van de podcast *Veldheren* van Mart de Kruif en Peter van Uhm. En van de zeer populaire geopolitieke podcast van Arend-Jan Boekestijn en Rob de Wijk. Die laatste toerden de afgelopen maanden door het land met *Boekestijn en De Wijk omarmen de ondergang* (van de westerse wereld). Leuk is anders voor een avondje uit, maar net als in hun dagelijkse podcast, maakten humor en zelfspot deel uit van de voorstellingen.

Welkome aanvulling op programmering

Boekestijn staat er nog steeds van te kijken dat hij met De Wijk voor soms wel duizend bezoekers staat. Hun podcast is bij de luisteraars onderdeel van het leven geworden, zei de historicus en voormalig politicus tegen dagblad Trouw (1 november 2024). “In het theater komen ze na afloop naar me toe en doen ze of ik een profeet ben, heel raar. Het is een vreemde gewaarwording. Ja, je kunt het bijna zien als een vervangende kerkgang: mensen voelen de behoefte om erbij te zijn. Je zit er met gelijkgestemden en wij zijn de voorgangers.”

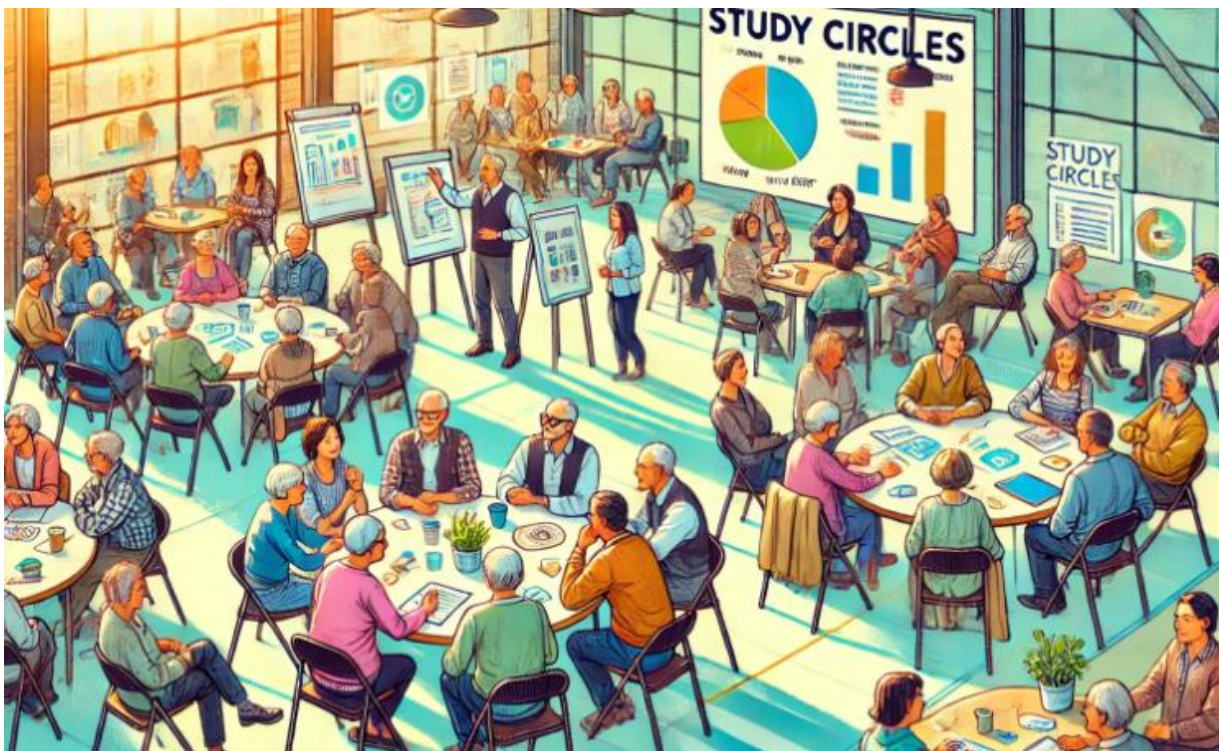
Voor de theaters is het genre een zeer welkome aanvulling op de programmering. Ze kunnen de inkomsten goed gebruiken na de financiële klappen die ze kregen in de pandemie. Daar komt bij dat de colleges bezoekers trekken die vroeger thuisbleven waardoor een nieuw publiek de theaters betreedt.

Programmeur Ischa Arnoldus van de schouwburg in Deventer zegt in hetzelfde artikel in Trouw: “Het is publiek dat normaal nauwelijks naar het theater gaat wegens drukke levens, maar dat wel zoekt naar verdieping. Bij die colleges is het luisteren en leren tegelijk, het zijn podcasts op het podium, in een warme theaterstoel met lotgenoten om je heen. Het zijn eigenlijk altijd verbindende voorstellingen.”

Regiodagen 2024

Rijke oogst ervaringen - over presentaties, evaluaties en gespreksleiding

Zo'n honderd studiekringdeelnemers namen het afgelopen jaar namens hun kring deel aan één van de zes regiodagen van Studiekringen50plus. De helft van de studiekringen was vertegenwoordigd. De ochtenden stonden in het teken van uitwisseling van ervaringen, wat een rijke oogst van inzichten opleverde over hoe studiekringen functioneren en worden beleefd. Het middagdeel bestond uit een workshop Gespreksleiding. Platform-voorzitter Wim Heijser blikt terug.

Vrije vertaling van Open AI van een regiodag

De bijeenkomsten begonnen met een groepsgewijze bespreking van reacties uit van tevoren ingevulde vragenlijsten. Over de opzet van studiekringbijeenkomsten, of

studiekringen voldoen aan de verwachtingen, de gespreksleiding en wat goed gaat en beter kan. De samenvatting van de bevindingen bevestigden bekende inzichten, maar leverden ook verrassende punten op. Ik pik er een paar uit.

* Iedereen kan goed uit de voeten met de opzet van de bijeenkomsten. Er wordt wel met de nodige variaties gewerkt.

* Presentaties gaan meestal goed, maar sommigen hebben er moeite mee. Toch is, en dat vond vrijwel iedereen, geregeld presentaties houden in principe een verplichting voor iedere deelnemer. Doorgaans worden alleen deelnemers vrijgesteld met fysieke en mentale handicaps die presentaties bemoeilijken of onmogelijk maken. Je wilt hen er toch graag bijhouden.

In een enkele kring doet niet iedereen mee met de presentaties, maar die hebben er doorgaans spijt van dat dit erin geslopen is. Uit de discussie kwamen enkele suggesties naar voren om het gemakkelijker te maken een presentatie of iets vergelijkbaars te verzorgen (zie onze website onder [Tips voor kringen](#)).

* Af en toe een gastspreker wordt positief beoordeeld. Dat kan iemand van een andere kring zijn. Maar opgemerkt werd dat het uitzonderingen moeten blijven en dat het geen vervanging mag zijn voor presentaties door de eigen deelnemers. Eigen inbreng blijft uitgangspunt.

* De verstaanbaarheid tijdens kringbijeenkomsten geeft in enkele kringen problemen. Het Platform zal hierover nog wat tips bundelen.

* Voor de introductie van nieuwe deelnemers worden uiteenlopende methodes gebruikt, variërend van ga maar gewoon meedoen tot een vrij strikte procedure met aan het eind een formeel beslispunt of de gegadigde lid mag worden. In elk geval wordt belangrijk gevonden om vooraf een gesprek te hebben met de kandidaat-deelnemer; voor een toelichting over studiekepingen en wederzijdse verwachtingen uit te wisselen.

* Evalueren gebeurt in sommige kringen regelmatig, in andere niet of nauwelijks. Bij de start van een kring wordt aangeraden aan het eind van elke bijeenkomst kort te evalueren en zeker eens per jaar of per halfjaar een (halve) bijeenkomst te besteden aan hoe alles gaat en of er dingen anders moeten. Dat voorkomt opkropen van problemen die op den duur tot ongemak leiden. Kringen die geregeld evalueren zijn daar tevreden mee. Sommige aanwezigen namen zich voor het invoeren van evaluaties in de eigen kring te gaan bespreken.

* Studiekepingen worden belangrijk, zinvol, leuk en plezierig gevonden. Eén van de deelnemers vulde dit in op haar formulier: *Ik ga graag naar de bijeenkomsten en kom altijd met een fijn gevoel weer thuis!*

* De workshops Gespreksleiding waren een leerzame exercitie die naar meer smaakt. Workshopleiders Conny van der Molen (de eerste drie regiodagen) en Ingeborg van der Molen (laatste drie) bespraken met de groep de processen en de interactie zoals die plaatsvinden tijdens studiekringbijeenkomsten en de rol van de gespreksleider daarbij. Die is lang niet altijd eenvoudig. Dat bleek vervolgens ook tijdens de aangereikte cases die in kleine groepjes werden besproken, gespeeld en teruggekoppeld in de complete groep.

Gespreksleiding is een *hot issue* in veel studiekringen. Het Platform beraadt zich hoe het hier een vervolg op kunnen geven.

Column van Cor Snijder

Kabel

De kabel waarmee het grote scherm voor de presentatie wordt verbonden aan de laptop is weg. Niemand van bejaardencentrum Berghorst, waar wij die ruimte ter beschikking hebben, begrijpt het. Maar het wordt een probleem bij een volgende bijeenkomst. Een van de deelnemers stelt voor dat ik een andere kabel koop omdat ik snap wat voor een kabel dat moet zijn. Een HDMI.

Als de bijeenkomst is afgelopen stap ik binnen bij een gerenommeerd bedrijf. Overal dure stereoinstallaties. De man in de winkel is in gesprek met een klant. Als die weg is vraag ik naar de kabel. Hij stelt wat technische vragen waarop ik het antwoord schuldig blijf. Daarna loopt hij naar een wand waar keurig georganiseerd allerlei kabels hangen in plastic verpakking. Hij pakt de kabel die we nodig hebben. Zeven meter. En noemt een prijs. Ik staar hem verbaasd aan. Dat is wel tamelijk duur. Ik bedank hem vriendelijk en zeg dat ik ga overleggen.

Buiten de winkel besluit ik naar huis te gaan en eens op internet te kijken. Daar zijn kabels genoeg te vinden, ook lang genoeg, met normale prijzen. De volgende ochtend ben ik op weg naar een andere zaak. Daar weten ze meteen waar ik het over heb. Ze pakken de kabel van de wand en noemen een normale prijs. Ik betaal en fiets met de kabel naar huis.

Bij een volgende bijeenkomst ben ik een uur vroeger aanwezig. Om die kabel te testen. Ik heb een oude laptop bij me en een adapter. Want de laptop heeft een kleine HDMI aansluiting en de kabel een grote. Daarmee moet het lukken. Ik haal het

grote scherm uit een van de vertrekken en rijd het ding naar het vertrek waar hij nodig is. Daar ben ik een tijd bezig om alles van stroom te voorzien en dan moet die kabel nog tussen mijn kleine laptop en dat grote scherm. En dat werkt. Al die moeite is niet voor niets geweest. Later verreken ik met de penningmeester de prijs van de kabel en dan is onze aandacht bij een presentatie waarbij geen gebruik wordt gemaakt van het grote scherm. Als ik naar huis fiets heb ik het gevoel me te hebben ingespannen en het goed te hebben afgerond.

Cor Snijders, deelnemer Studiekring De Maten, Apeldoorn

Kennismaking met Carli Gispen

Een leven lang leren, tot in de studiekring

door Rita Ras

De meeste deelnemers komen af op (eventueel nieuw op te richten) studiekringen in hun eigen woonplaats. Carli Gispen-Vos verhuisde ruim twee jaar geleden van Voorschoten naar Schoorl en gebruikte studiekring Open Blik als inburgeringscursus voor dit totaal andere deel van het land. “Ik ging gelijk op een zangkoor en breidde mijn sociale contacten uit door deel te nemen aan de studiekring.”

Studiekring als blikopener

De stap naar de studiekring is letterlijk een kleine, want de groep komt om de veertien dagen op donderdagmorgen bijeen in een gebouw van de Stichting Welzijn Bergen dat grenst aan het complex waar Carli in woont.

“Ik hoef er bijna niet voor de deur uit.” Een studiekring past bij ‘een leven lang leren’ dat Carli Gispen letterlijk altijd heeft gedaan, overigens meestal in de

avonduren. Carli werd als Carolina Vos in 1935 in Oldenzaal geboren. Door het werk van haar vader verhuisde het gezin naar Enschede en later naar Helmond. “Ik voel mij geen Brabander, eerder een Tukker want ik kan nog goed Twents spreken.”

Werken met radioactieve stoffen

Na haar mulo-opleiding kwam ze bij Philips op een kantoor terecht. Daar werd haar na enige tijd duidelijk dat ze er niet op de juiste plek zat. Daarom volgde opleidingen voor analiste en laboratorium assistente. Hierna ging ze werken in een laboratorium van het Academisch Ziekenhuis Leiden. Toen haar opleiding verouderd dreigde te raken, volgde ze een aanvullende avondopleiding aan het Van 't Hoff Instituut in Rotterdam om het hts-diploma Chemie te bemachtigen. Omdat op het laboratorium waar ze werkte met radioactieve stoffen werd gewerkt moest er een stralingsdeskundige op dat lab zijn. Zo kreeg zij de kans die opleiding te volgen die gelukkig gewoon overdag werd gegeven.

Jammer genoeg begon het werk minder interessant te worden en ging ze uitkijken naar een andere baan. Dat werd het ministerie VROM, directie Stralenbescherming. Al spoedig mocht ze naar een congres in Venetië. Daar ontmoette ze andere Nederlands congresgangers en maakte kennis met de man met wie ze een jaar later trouwde.

Er was echter een probleem: hij woonde in Middelburg en zij in Oegstgeest. "Ik ben een van de weinigen die voordeel heeft gehad van de ramp in Tsjernobyl", vertelt Carli Gispen-Vos. "Dat zat zo: als gevolg van die kernramp waren er ook in Nederland op grote schaal radioactieve deeltjes terecht gekomen. Dat betekende volop werk voor alle deskundigen op dat gebied die Nederland rijk was.

Tijdelijke verhuizing naar Middelburg

"Er kwamen brieven binnen bij de politiek dat het een probleem was dat er in Zeeland geen deskundige op het gebied van straling meer was sinds de BB (Bescherming Bevolking) was opgeheven. De deskundigen die aan de kerncentrale Borssele waren verbonden zouden bij een ramp zich vooral met de problemen van de kerncentrale zelf bezig moeten houden.

"Als reactie op deze brieven werd besloten dat er tijdelijk een deskundige vanuit het ministerie in Zeeland gestationeerd zou worden. Die deskundige werd ik. Het zou tijdelijk zijn want door de ramp was ook duidelijk dat de gevolgen van een kernramp niet op provinciaal niveau konden worden aangepakt, maar dat daarvoor een landelijke coördinator nodig was. Zo kwam ik (tijdelijk) bij mijn man in Middelburg te wonen."

Na twee jaar moest Carli terug naar het westen van het land. Maar inmiddels was haar man met pensioen en was dat geen probleem meer. Haar werkzame leven kwam ten einde na een reorganisatie. Daardoor was er alle tijd om iets anders te gaan doen. Dat werd een studie Geschiedenis aan de universiteit in Leiden die ze eind 1999 afrondde.

In 2014 overleed haar man. Na de corona periode overwoog ze om vanwege haar leeftijd dichterbij een van de twee kinderen van haar man te gaan wonen. Een van hen woont in Schoorl en zo verhuisde zij naar een appartement in Schoorl. "Hier kan ik mooi wandelen in de duinen."

Rondje 'hoe sta je erin'

Studiekring Open Blik in Schoorl bestaat vanaf 2020. Eens in de twee weken op donderdagochtend komen de leden bij elkaar. "De bijeenkomst begint met een minuutje stilte om de dagelijkse beslommingen van je af te zetten", vertelt Carli. "Daarna volgt een rondje 'hoe sta je erin', waarin iedereen de kans krijgt om in het kort iets te vertellen. Dat kan een aanbeveling zijn om een bepaald museum of tentoonstelling te bezoeken. Een bijzondere activiteit waar hij of zij aan heeft deelgenomen maar ook iets heel persoonlijks. Er is geen vaste voorzitter of notulist, om beurten nemen de leden deze taken op zich."

Na de koffiepauze volgt er soms een presentatie door een van de leden. Het onderwerp kan heel divers zijn zoals, viltkunst, kernenergie, hoofdluis, muziekinstrumenten en straatnamen in Alkmaar. Hierna kunnen vragen gesteld worden en volgt vaak een discussie. Op andere ochtenden worden er door enkelen na de pauze in het kort, doorgaans 10 minuten, een onderwerp aan de orde gesteld. Ook dan is er tijd ingeruimd voor het stellen van vragen of anderszins op het onderwerp in te gaan."

Carli Gispen-Vos vindt het deelnemen aan een studiegroep erg verrijkend en een perfecte manier om kennis te maken met mensen met wie je echt inhoudelijke gesprekken kunt aangaan. "Iedereen heeft door zijn eigen achtergrond andere invalshoeken. Ik vind het leuk om in een gesprek nog iets uit te diepen. We hebben wel een gedragscode: alles wat wordt besproken blijft binnen de kring. Dat is belangrijk, want anders voel je je beperkt in je uitingen."

Agenda

28 januari Training begeleider studiekringen; Hunneperkade 70 – 7418 BT Deventer.
10:00 uur

Ervaringen uit je studiekring via onze nieuwsbrief met andere kringen delen? Of heb je tips of inspiratie voor andere kringen? Laat het de redactie weten via:
<mailto:info@studiekringen50plus.nl>. Wil je je aan- of afmelden voor deze nieuwsbrief? Stuur dan een e-mail met aanmelden of afmelden naar info@studiekringen50plus.nl.

BONUS

Studiekringpresentatie

Teloorgang van boerenpartijen in Tweede Kamer

door Evert Kooij

De komst van de BBB als plattelandspartij in de Tweede Kamer was alles behalve een primeur. Vijftig- en zeker zestigplussers herinneren zich vast nog wel Hendrik Koekoek die met zijn Boerenpartij in Den Haag de stem was van ontevreden boeren. Maar op zijn beurt had ook de Boerenpartij een vergelijkbare voorganger: de Plattelandersbond. Deze partij van de smaakmakende leider Arend Braat kwam na de Eerste Wereldoorlog in het parlement en zou daar tot 1937 vertegenwoordigd zijn.

Als boerenzoon heeft de geschiedenis van boerenpartijen me altijd geïnteresseerd. De komst van de BBB maakte het thema weer actueel. Reden om in mijn Zwolse studiekering Blauwvingers een presentatie te houden over de Boerenpartij en de Plattelandersbond.

Hendrik Koekoek in de Tweede Kamer (Wikipedia)

Op Caroline van der Plas passen etiketten als recht door zee, geen blad voor de mond en authentiek. Dat geldt in minstens even grote mate voor haar 'voorgangers' Koekoek en Braat. Over die laatste straks meer, maar eerst Koekoek.

Alleen al door zijn Drentse accent was op het eerste gehoor duidelijk dat 'Boer' Koekoek een stem was van het platteland. Zijn Boerenpartij kwam voort uit een beweging van boeren die zich in de verdrukking voelden door de naoorlogse schaalvergroting in agrarisch Nederland. Het waren de jaren waarin het adagium van minister Sicco Mansholt van 'nooit meer hongersnood' leidend werd in de landbouwpolitiek.

Het land werd met ruilverkavelingen letterlijk op zijn kop gezet. Een mechanisatiegolf, mede gefinancierd door de Marshallhulp, rolde over het platteland, landarbeiders werden overbodig en kleine bedrijven verdwenen omdat ze het hoofd niet boven water konden houden. De sanering moest een agrarische sector opleveren die in tijden van crisis en oorlog productief genoeg was om de bevolking te voeden zonder afhankelijk te zijn van het buitenland. Veel boeren die door de sanering dreigden te verdwijnen, keerden zich tegen het beleid van Mansholt en daarmee tegen de overheid. Hendrik Koekoek werd het boegbeeld dat verzet.

Koekoek (1912 – 1987) kreeg in 1963 landelijke bekendheid als leider van een rebellie in het Drentse Hollandscheveld. Aanleiding was een huisuitzetting van drie boerengezinnen omdat ze een verplichte agrarische heffing weigerden te betalen. Een grote politiemacht kwam op de been om te voorkomen dat het protest uit de hand liep. Dat lukte niet, na de ontruiming werd een van de boerderijen in brand gestoken. De kranten stonden er vol van.

Kort daarna zegde Koekoek zijn lidmaatschap van de CHU op en richtte de Boerenpartij op die in 1963 met drie zetels in de Tweede Kamer kwam. En daar bleef het niet bij, de aanhang groeide mede onder invloed van de ruime media-aandacht die Koekoek en zijn partij kregen. Niet in de laatste plaats door het gevoel dat Koekoek had ontwikkeld om in de schijnwerpers te komen, vaak met droge humor. Zo sprak hij in de Tweede Kamer de wens uit om Nederland op te hogen zodat boeren niet zo diep meer hoefden te bukken.

In 1974 ging hij in op de uitnodiging van Pierre Kartner om samen met diens alter ego Vader Abraham het plaatje op te nemen *Den Uyl is in de olie*, een tekst die sloeg op de reactie van de toenmalige premier op de energiecrisis als gevolg van de olieboycot die Nederland trof.

Maar met de Boerenpartij, die in de Tweede Kamer inmiddels een fractie van zeven man had, ging het door interne ruzies bergafwaarts. Vier fractiegenoten splitsten zich af en gingen verder als de Groep Harmsen. Vanaf dat moment keerde de media-aandacht zich tegen Koekoek. Nota bene De Telegraaf, die tot dan geen genoeg kon krijgen van verhalen over de 'leider van de vrije boeren', meldde dat Koekoek pony's zou hebben verwaarloosd. De televisierubriek Brandpunt wreef nog verder in de wond door Koekoek in zijn ponyweide met de beschuldiging te confronteren. Koekoek werd veroordeeld tot een boete van 1000 gulden. Onterecht bleek later volgens het Nieuwsblad van het Noorden. De krant kwam erachter dat de vermeende dierenmishandeling een pesterij was van Koekoekhaters.

Gaandeweg werd de Boerenpartij ook een spreekbuis van ontevreden burgers, onder wie kleine ondernemers buiten de landbouw. Het relatief kleine aantal boeren dat nog over was gebleven voelde zich redelijk vertegenwoordigd door de partijen die later opgingen in het CDA die bijna voortdurend de minister van Landbouw leverden. Ook de VVD kon op veel agrarische stemmen rekenen (deze partij was vooral in trek bij akkerbouwers). Het ging met de partij van Koekoek niet anders dan de vele kleine boeren die er mee op moesten houden. De verkiezingen van 1977 leverde de BP nog maar één zetel op die Koekoek tot 1981 bezette. Behalve een waaier aan plattelands folklore in het parlement had de partij niets bereikt.

De geschiedenis van de Plattelandsbond een halve eeuw eerder was in grote lijnen eenzelfde als die van de Boerenpartij. De in 1917 opgerichte beweging kwam voort uit het idee dat dat het platteland werd achtergesteld. In het bijzonder de overheidsbemoeyenis met boeren en tuinders was de Plattelandsbond een doorn in het oog. Dat was een direct gevolg van de Eerste Wereldoorlog, waarin de overheid zich meer ging bemoeien met de voedselvoorziening. Hoewel Nederland neutraal was, zag het oorlogskabinet zich genoodzaakt prijsplafonds voor agrarische goederen in te stellen. Om hongersnood te voorkomen werd in 1916 de Distributiewet van kracht die de basis was voor een nationaal rantsoensysteem.

Aan de parlementsverkiezingen in 1918 deed de PB mee met twee lijsten: een religieuze en een niet religieuze om zoveel mogelijk kiezers te paaien. De partij bemachtigde één van de (toen nog) honderd zetels in de Tweede Kamer. Hoewel het een splinterpartij was, kreeg de Plattelandsbond veel aandacht in de kranten, niet in de laatste plaats door het opvallende optreden (meer lomp dan parlementair) van leider en Kamerlid Arend Braat (1847-1947).

Arend Braat (Parlement.com)

De van de Zuid-Hollandse eilanden afkomstige Boer Braat stond niet open voor politieke compromissen. Gevolg was dat hij niets in de melk te brokkelen had. Zo was zijn initiatiefwet om de in 1918 ingevoerde zomertijd af te schaffen kansloos. De klokwisseling zou veehouders en hun dieren uit hun doen halen. Hij beschouwde het als een bedenkfel van “luie stedelingen”, die volgens hem parasiteerden op de hardwerkende plattelandsbevolking. Braat liet het er niet bij zitten en diende de initiatiefwet nog vier keer in. Vier keer leed het schipbreuk.

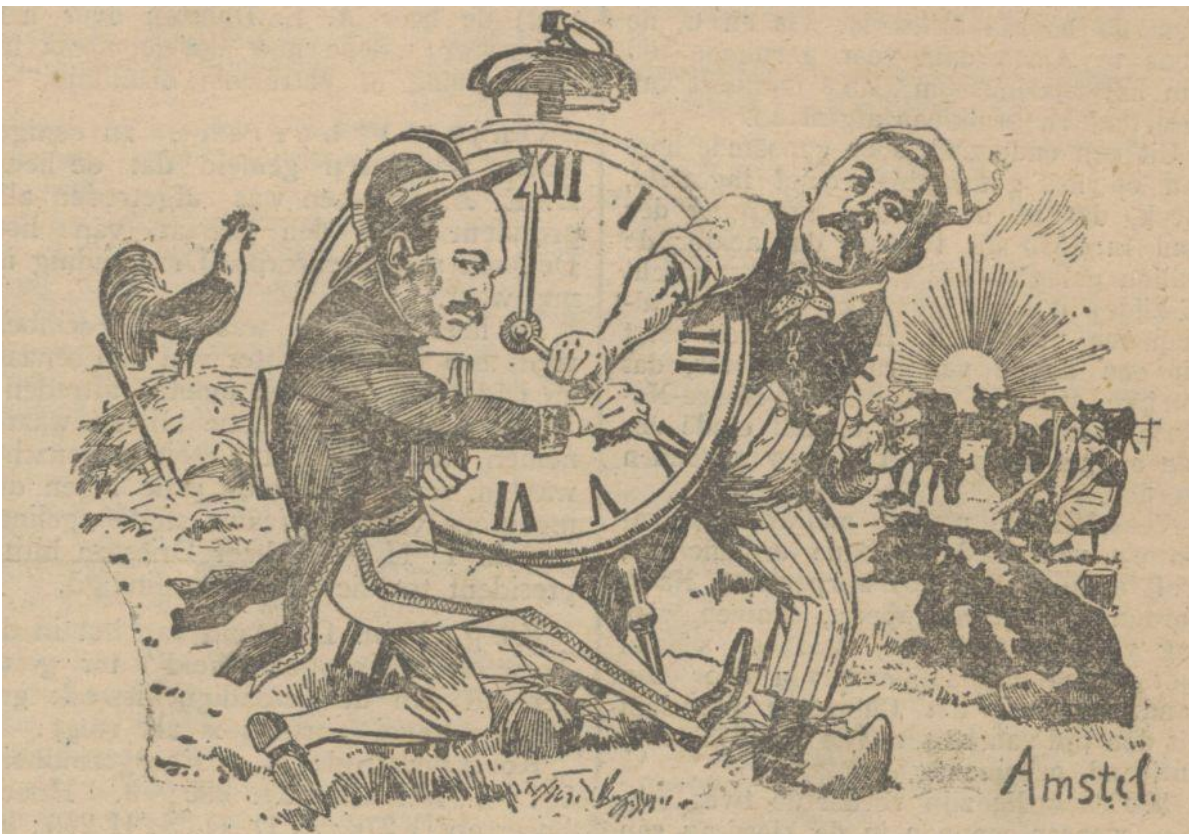
Bij de verkiezingen van 1921 wist de Plattelandsbond twee zetels te halen, maar

hoewel de partij het nog lang zou uithouden, was het begin van het einde was al ingezet. Het boerse optreden van Braat was daar niet vreemd aan, zelfs in zijn eigen beweging botste zijn onconventionele doen en laten op weerstand. De partij dreigde ruziënd uiteen te vallen, maar de doodstrijd duurde tot in de crisisjaren dertig.

Het was toen in de landbouw kommer en kwel, een voedingsbodem bij uitstek voor proteststemmen. Maar die gingen nu in grote mate naar de NSB. Niet verwonderlijk gezien de omarming van het nationaalsocialisme met het *Blot und Boden* begrip, het romantische idee dat het boerenbloed en landbouwgrond onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Inmiddels had de partij een nieuwe naam: de Nationale Boeren-, Tuinders- en Middenstandspartij (NBTM). Dat maakte boer Braat niet meer mee. Had hij sommige hem niet welgezinde leden geroyeerd, in 1933 moest hij op zijn beurt plaatsmaken voor Cornelis Vervoorn, een meer gematigde herenboer uit Herwijnen (de Betuwe). In tegenstelling tot Braat (niet zelden omschreven als 'ongelike beer') kon Vervoorn op respect van mede-Kamerleden rekenen. Maar op het platteland sloeg zijn gematigde boodschap minder aan. In 1937 verdween de NBTM uit de Kamer.

Braat ondernam in 1935 een vergeefse poging de oude Plattelandersbond nieuw leven in te blazen. Hij had na zijn afzetting de partij woedend verlaten en meldde zich aan bij de NSB, maar werd als lid geweigerd.

Spotprent uit de Delftse Courant 1924: Braat strijdt met minister Ruys om de zomertijd (beeld: Delpher)